

ЮВІЛЕЇ

---

*До 100-річчя Чернігівського національного педагогічного університету
імені Т. Г. Шевченка*

УДК 37(09)(477.51) «1929/1931»

Анатолій Боровик

ЧЕРНІГІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ЗА ДИРЕКТОРА М. А. БАЛИЦЬКОГО (1929 – 1931 рр.)

Увазі читача пропонуються маловідомі сторінки історії Чернігівського інституту соціального виховання початку 30-х років ХХ ст. Мова йде про період управління вузом М.А. Балицьким

Ключові слова: Чернігівський інститут соціального виховання, М.А. Балицький, новий навчальний план.

За майже сторічний період діяльності Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка відбулося багато змін не лише в назві, структурі його підрозділів, а й у керівництві цим навчальним закладом. У даній статті мова піде про короткий епізод з історії інституту та про одного з двадцяти його керівників.

Михайло Антонович Балицький народився у 1891 р. у с. Королівці на Галицькому Покутті, нині територія південно-східної частини Івано-Франківської області. З 1902 р. навчався у Чернівецькій гімназії, яку закінчив у 1910 р. У цьому ж році вступив на філософський факультет Чернівецького університету. Після його закінчення у 1914 р. був призначений на роботу учителя до української гімназії у Чернівцях. Однак приступити до роботи не зміг у зв'язку із мобілізацією до австрійської армії.

З 1915 р. до 1918 р. проходив військову службу у військовій канцелярії у м. Відні. У цей час мав змогу працювати у бібліотеці Віденського університету та відвідувати семінари з метою поповнення філософських знань. Після демобілізації у 1918 р. працював протягом року учителем гімназії у м. Станіслав (нині – Івано-Франківськ).

З окупацією Західної України поляками переїхав до радянської України, де перебував як політемігрант. У 1927 р. отримав радянське громадянство.

У 1920 р. вступив до КП(б)У, з цього ж року працював у Галицькому ревкомі на освітній ниві й у видавництві. Згодом його з групою освітян ЦК КП(б)У направляє у розпорядження Народного комісаріату освіти, де до кінця 1921 р. працював інструктором комісаріату та редактором Бюлетеня Народного комісаріату освіти.

У грудні 1921 р. був направлений на роботу на Поділля. Відразу працював у м. Вінниці завідувачем губернської профосвіти та лектором Інституту народної освіти. У 1922 р. переїхав до Кам'янця-Подільського, де працював завідувачем окружної профосвіти, керував політосвітою, завідував педагогічними курсами, працював лектором ІНО, робфаку і художньо-промислового технікуму, завідував партосвітою при окружній партшколі. У 1924 р. повернувся знову до м. Вінниці, де трудився губернським інспектором педагогічної освіти. З 1925 р. до 1927 р. працював директором та лектором Могилів-Подільського педтехнікуму.

© Боровик Анатолій Миколайович – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка.

Із січня 1928 р. до жовтня 1929 р. викладав у Київському інституті народного господарства.

25 жовтня 1929 р. призначений на посаду ректора та штатного викладача історичного матеріалізму Чернігівського інституту народної освіти [1, арк. 9–9 зв.]. Проте невдовзі як назва інституту, так і посада керівника вже мали інші назви.

Саме в даний час Наркоматом освіти було здійснено ряд змін у внутрішньому розпорядку педвузів і технікумів, запроваджено безперервний тиждень і безперервний навчальний рік, скорочено терміни освіти. Набір на навчання здійснювався 2 рази на рік – 1 травня і 1 вересня, на канікули студентів відпускали неодноразово. Навчальний рік продовжувався 10 місяців і поділявся на 2 семестри, які в свою чергу – на навчальні цикли, кожний по 6 декад (3 декади для теоретичних занять, 2 – для практичних і 1 для консультаційної роботи). Такий розпорядок існував до 1932 року і був відмінений як такий, що не виправдав себе [2, с. 218].

Відбулися зміни і в керівній ланці навчальних закладів. Рішенням листопадового 1929 р. Пленуму ЦК ВКП(б) виборність ректорів, проректорів, деканів замінялася їхнім призначенням. Керівник вузу називався вже не ректором, а директором, правління при ректорі замінювалося вченою радою як дорадчим органом, до складу якого входили викладачі, представники партійної, профспілкової і комсомольської організації [3, с. 219].

З 1930 р. після попередньої підготовки була проведена уніфікація вищої і спеціальної середньої освіти СРСР, у тому числі й педагогічної освіти. Директиви партії з цього питання законодавчо були закріплені в постанові ЦВК і РНК СРСР від 23 липня 1930 р. «Про реорганізацію вищих шкіл, технікумів і робітфаків», у постанові РНК УСРР від 11 серпня 1930 р. «Про реорганізацію мережі і системи педагогічної освіти» [4, с. 195].

На 1 листопада 1930 р. в Україні замість дванадцяти багатогалузевих інститутів народної освіти створили тридцять дев'ять педінститутів, із яких 24 – були інститутами соціального виховання. Педінститути, як і раніше, випускали спеціалістів з вищою освітою, термін навчання в них був чотири роки, а в інститутах соціального виховання – три роки [5, с. 196]. Випускники інститутів соціального виховання здобували незакінчену вищу освіту.

За постановою РНК з 22 липня 1930 р. Чернігівський інститут народної освіти було перетворено на інститут соціального виховання, що мав готувати педагогів для другого концентру трудової школи, шкіл селянської молоді та фабрично-заводських семирічок. У своєму складі він мав шкільний факультет з відділами: суспільствознавчим, техноматематичним і агробіологічним [6, арк.7].

Рада інституту вирішувала важливі питання діяльності вузу. Створені замість циклових комісій кафедри виконували навчально-методичну і наукову роботу інституту. У плані соціально-методичної роботи діяли принципи соцзмагання та ударництва. Студенти працювали за бригадним методом навчання [7, арк. 22].

Соціально-економічний відділ мав два підвідділи: історико-економічний та мови й літератури. На історико-економічний підвідділ і підвідділ мови й літератури в перший рік існування ЧІСВ вступили по тридцять осіб [8, с. 16].

З осені 1930 р. в інститутах народної освіти замість циклових комісій почали утворюватися кафедри [9, с. 19].

Щоб готувати вчителів без відриву від виробництва, з 1 жовтня 1931 р. в інституті було відкрито заочний відділ [10, с. 21].

Головною проблемою навчального закладу в зимовий період була низька температура в аудиторіях та лабораторіях, яка доходила до трьох градусів тепла [11, арк. 110]. Наряди на паливо виконувалися лише частково, крім того, не вистачало засобів його доставки.

У січні 1930 р. відбулася Всеукраїнська нарада з питань підготовки педкадрів. На ній було вирішено складати навчальні плани педвузів і технікумів так, щоб близько половини навчального часу студенти проходили педагогічну практику безпосередньо в школі та на виробництві. У зв'язку з цим питома вага практичних занять у педвузах і технікумах збільшилася з 38% у 1930 р. до 47% у 1931 р. [12, с. 214]. Кількість годин, відведених на теоретичні заняття, зменшувалась.

Відбувалося значне зменшення лекційних годин і змінювалася роль та значення

лекцій. Основним завданням лектора було «введення студента в тему», зосередження його уваги на вузлових питаннях, розкриваючи їх на основі найновіших досягнень науки.

Як один із методів пропонувалося запровадити активну консультацію для підготовки студентів до конференції, допомога студентам усвідомити й чітко засвоїти найскладніші питання теми.

У 1929–1930 навчальному році на Чернігівському факультеті соціального виховання ще не було сталого розкладу занять, але він був на факультеті комплексників. Це дало позитивні результати: зменшилася кількість прогулів студентів, покращилася дисципліна, було удосконалено облік їхньої роботи. Цього не можна було сказати про факультет соцвиху. Там за першу декаду травня прогули становили 84 людиноднів, а академзаборгованість ліквідувалася дуже повільно [13, арк. 17].

У наступному навчальному році факультет соцвиху переходив на сталий розклад занять. Завідувачі факультетів повинні були стежити за відвідуванням занять як лектурою, так і, в першу чергу, студентами. Раз на декаду директору інституту подавалися звіти про відвідування занять та про хід ліквідації академзаборгованості [14, арк. 17].

Викладання основ індустриального і сільськогосподарського виробництва тісно пов'язувалося з працею студентів у майстернях та на дослідних ділянках і безпосередньо на підприємствах.

До 1929 р. на всіх курсах інститутів і технікумів педпрактика була пасивною (на першому і другому курсах – по одному тижню на семестр, на третьому курсі – по 2 тижні). На останньому курсі студенти давали уроки в школі самостійно протягом 3-х тижнів. В урядових постановах було поставлено завдання посилити політехнічну підготовку нового поповнення учительства. У педвузах збільшили час на виробничу практику, почали більше уваги приділяти організаційно-методичній стороні її проведення. Багато уваги приділялося суспільно-політичній практиці. Для цього студентам-практикантам доручалося вести виховну роботу серед молоді й дорослого населення, брати участь у роботі культосвітніх установ, художній самодіяльності та ін. Для проведення виробничої практики педвузи й технікуми прикріплювалися до установ і підприємств [15, с. 218].

Прикладом суспільно-корисної роботи була робота, започаткована студентами Чернігівського ІНО навесні 1929 р. Для допомоги селянам у проведенні посівної кампанії студенти організували сільськогосподарські курси в селах, де щосуботи читали лекції з питань сільського господарства. У м. Чернігові вони створили товариство «Геть неписьменність», яке нараховувало понад 200 чол., зробили перепис усіх неписьменних і допомогли організувати їхнє навчання. У 90 групах ліквідації неписьменності, що охоплювало 313 чоловік, працювало 120 студентів [16, с. 222].

З початком 1930–1931 навчального року в ЧІСВ вводилася безперервна виробнича практика, що проводилася у школах та на підприємствах округи. До того був виробничий мінімум, без виконання якого не переводили на вищі курси. Студенти інституту проходили виробничу практику на шести індустриальних підприємствах м. Чернігова, у 63 колгоспах області, у майстернях та дослідних ділянках [17, арк. 107].

Протягом трирічного навчання в інституті на теоретичні заняття відводилося 60 декад і на практику – 30 декад. Якщо взяти до уваги недостатню загальноосвітню підготовку вступників, то така кількість часу на теоретичні заняття була недостатньою і не давала можливості всім студентам набути глибокі й міцні знання. До того ж не було єдиних навчальних програм, тому кожний викладач інституту щороку складав самостійно програму з предмета, який він викладав. Ці програми обговорювали і затверджували на кафедрах. На якість підготовки вчителів негативно впливав бригадно-лабораторний метод навчання. До того ж велику кількість студентів відривали від навчання – відряджали на село уповноваженими і в складі різних бригад з мобілізації коштів, контрактації, для перевірки роботи шкіл, для проведення сільськогосподарських кампаній, а також уповноваженими з мобілізації підвід для перевезення торфу до інституту тощо [18, с. 23].

Для розширення зв'язків із педагогічними колективами шкіл в інституті

організовувалися лекції і семінари для вчителів м.Чернігова і області з питань педагогічної теорії й практики політехнічної школи з вивчення і застосування в школі нових методів і організаційних форм роботи [19, арк. 130].

За директорства М. Балицького з'явився один з напрямків підготовки викладачів навчальних закладів. Він полягав у тому, що кращих студентів випускних курсів інститутів соціального виховання кафедри пропонували для подальшого навчання у аспірантурах. Їх називали «висуванцями». Так, на засіданні «голів кафедр», так називали у той час завідувачів кафедр, 7 травня 1931 р. директор інституту М. Балицький пояснював, що висувати на навчання до аспірантури потрібно «не тих, хто сам хоче, а тих – кого можна запропонувати» за кращими результатами в навчанні. Для цих студентів були створені семінари підвищеного типу, які б давали змогу за 1 – 2 місяці підготувати студентів з профільних дисциплін та іноземних мов. При кафедрах були організовані також гуртки підвищеного типу для підготовки до вступу в аспірантуру [20, арк. 4–7]. Викладачі інституту також займалася розробкою й удосконаленням навчально-виробничих планів, розробляли методику виробничого навчання, складала нові навчальні плани.

Адміністрація інституту організовувала для студентів екскурсії по території СРСР. Так, у червні 1930 р. були проведені екскурсії до заповідника Асканія-Нова, а також до Москви й Ленінграда. Вони передбачали завдання краєзнавчого характеру, а також ознайомлення з виробництвом [21, арк. 86].

На початку 30-х років ситуація з навчально-матеріальною базою в інституті соціального виховання була досить напруженою. Приміщення для навчання були не досить підготовленими, не вистачало підручників і навчальної літератури. Крім того, була велика проблема з житлом. Не вистачало приміщень для розміщення студентів. Щоб якось вирішити цю проблему, керівництво інституту намагалося розселити студентів по квартирах. У випадку, коли студент мав власну сім'ю, керівництво намагалося надавати в розпорядження студентів так звані сімейні квартири.

Гуртожитків на всіх не вистачало. Дирекція інституту з цього питання неодноразово зверталася з проханнями про допомогу до міськради [22, арк. 15]. Але дана проблема на той час була досить гострою не тільки для Чернігівського інституту соціального виховання, а й для інших українських вищих закладів освіти, і це питання було на контролі в НКО України. Втім міськрада через обмеженість власних ресурсів не могла повністю задовольнити потреб вузу.

На підставі розпорядження Ради Народних Комісарів від 13 жовтня 1929 р. пролетарське студентство повинно було забезпечуватися квартирами за рахунок площі із загального міського житлового фонду. Але часто, коли сімейні студенти зверталися до міськради для отримання сімейних квартир, міськрада відмовляла у такому проханні. У такій ситуації дирекція інституту зверталася до міськради з проханням надати для сімейних студентів окремі будинки, якщо такий звільниться від ліквідації окружних установ [23, арк. 117].

Проблема була не тільки із забезпеченням студентів житловою площею, а й навіть із забезпеченням гуртожитків найелементарнішим – ліжками. Інститут мав гостру потребу в них. Студенти за браком ліжок спали на столах або навіть на підлозі. Для забезпечення цієї потреби восени 1930 р. через посередництво матеріальної групи НКО, що займалася питанням матеріального забезпечення освітніх закладів, замовили у Харківського заводу ХАРТРЕМАС тридцять ліжок [24, арк. 128].

Щодо робітфаківців, то гуртожитком і стипендією забезпечувалися слухачі другого та третього курсу денного навчання. Стипендію отримували тільки курсанти четвертого курсу вечірнього і районного робфаків. Курсантів першого курсу денного робфаку та першого, другого і третього курсу вечірнього та районного робфаків стипендіями не забезпечували, тому що ці студенти працювали на виробництві і одержували зарплату.

В інституті працювала студентська їдальня. Вона знаходилася у підпорядкуванні Центрального робітничого кооперативу. Але їдальня була погано забезпечена харчами [25, арк. 9].

До січня 1930 р. студенти робфаку отримували стипендію в розмірі 23 карбованців на місяць. Починаючи із січня 1930 р., стипендія видавалася в розмірі 32 карбованців, але це все одно не задовольняло необхідного мінімуму на прожиття.

Побут і умови життя студентів та викладачів були досить скромними. Але адміністрація інституту робила все можливе для забезпечення цих потреб. Студентам видавали спеціальні кредити на одяг. Сімейні студенти отримували спеціальну сімейну стипендію, а сліпі студенти отримували стипендію на 80% більшу від звичайної [26, арк. 1, 29].

Студенти підготовчої групи не отримували державної стипендії. Тому практикувалася спецдопомога найбіднішим слухачам підготовчої групи. Така допомога могла становити до 500 крб. На проїзд залізницею студентам видавали посвідки, щоправда, на всіх їх не вистачало. Харчів також бракувало, тому видавали в борг не тільки одяг, а й продукти [27, арк. 83, 113].

На початок 30-х років в ЧІСВ була вже досить багата бібліотека, яка налічувала 52580 книг [28, арк. 1 зв.]. В інституті діяли фізичний, математичний, хімічний, педагогічний і зоологічний кабінети, «живий куточок». Крім того, до інституту входила сільськогосподарська частина, що складалася з біологічного садка, дослідних земельних (городніх) ділянок, сільськогосподарського музею і двох майстерень [29, с. 20].

М. А. Балицький керував інститутом майже два роки, коли радянська школа ще здійснювала навчально-виховний процес за комплексними програмами. Дана система роботи передбачала особливу увагу виробничому навчанню, а не вивченню школярами основ наук. Ось тому випускники шкіл мали недостатню загальноосвітню підготовку, і їм складно давалось подальше навчання у вузах та технікумах. Набір студентів до цих навчальних закладів проходив два рази на рік – весною і восени без вступних іспитів. Звітуючи про роботу Інституту соціального виховання за 1930 – 1931 н. р., директор М. А. Балицький вказував на значну перешкоду в роботі інституту, «недостатню підготовку студентів», особливо тих, що «вступили навесні минулого року і восени цього року», які не мали достатніх знань з навчальних дисциплін. Крім того, ускладнювалася робота і за відсутності підручників та іншої навчальної літератури [30, арк. 100].

Успішність студентів викладачі визначали за двобальною системою – «зараховано», «не зараховано». Так, студенти першого курсу осіннього набору за результатами літньої сесії мали успішність 81%, а другого курсу весняного набору – 78%, інші студенти мали негативну успішність [31, арк. 101].

Започаткування кафедр у ЧІСВ відбулося після наради викладачів 18 січня 1931 р. Директор інституту М. Балицький пояснив викладачам, що у навчальному закладі дозволено працювати 11 кафедрам. На початковому етапі їхнього існування 39 викладачів інституту працюватимуть на 8 кафедрах: історико-економічних дисциплін, педагогіки, дидактики, хімії, агробіологічних дисциплін, мови і літератури, техно-математичних дисциплін та діамату.

12 квітня 1931 р. на засіданні викладачів інституту обговорювалися перші підсумки роботи кафедр. Так, завідувач економіко-історичної кафедри т. Кошарнівський зауважив, що через перевантаження громадською роботою викладачів історії їх неможливо зібрати на засідання кафедри. Він запропонував наказом директора призначати дні засідання кафедр. Цю пропозицію підтримали завідувачі інших кафедр. Вони також запропонували навчальній частині скласти графік семінарів завідувачів, а також надавати їм методичну допомогу [32, арк. 3].

Проте, як указував у своєму річному звіті директор, кафедри ще на кінець навчального року не змогли «розгорнути свою роботу як слід». Причинами цього, він вважав, були запізніле оформлення самих кафедр (уже в процесі навчального року) та відсутність досвіду організації роботи викладачів на кафедрах.

За штатним розписом інституту того часу значилися викладацькі посади від професора до асистента. Так, на посаді професора працював один викладач, а саме колишній директор інституту С. І. Воробйов, який не мав наукового ступеня і вченого звання, але мав значний досвід роботи. На посаді виконувачів обов'язків професора працювало вісім викладачів, шістьнадцять – на посадах доцентів та чотирнадцять – на посадах асистентів [33, арк. 182–184 зв.]. Усі вони не мали наукових ступенів і вчених звань. Разом з тим через відсутність викладачів у інституті не виконувались навчальні плани. Так у 1930 – 1931 н. р. не викладались шість дисциплін (теорія радянського

господарства і економічна політика, педагогіка I курс, основи індустріального виробництва, всесвітня історія, історія народного господарства та основи політехнізму).

М.А. Балицький вважав, що значний вплив на невиконання навчальних планів мали й інші причини, а саме: перехід інституту на нові навчальні плани, часті відрядження студентів на села та боротьба з повинню, скорочення навчального року на основі відповідного розпорядження Народного Комісаріату Освіти.

У зв'язку з переходом інституту на нові навчальні плани виникли проблеми в організації педагогічної практики. В один і той же час до шкіл м. Чернігова з'явилися студенти першого та другого курсів у кількості 240 чоловік. Це призвело до переважання шкіл студентами й неможливість виконати поставлені перед ними завдання. Педпрактика в сільських школах виявила те, що студенти другого курсу ще не мали достатньо методичних знань, а окремі студенти не володіли достатньою кількістю теоретичного матеріалу. Студенти виявились не підготовленими в питаннях з політехнізації. Трьохкурсники також мали проблеми в організації педпрактики. Багато студентів працювали не за своїм фахом, а заміняли відсутніх у школах учителів. Директори шкіл не бажали виконувати завдань педпрактики, а намагались використати студентів для потреб школи [34, арк. 105–107].

Крім педагогічної, студенти проходили й виробничу практику. Так у 1931 р. для проходження практики студенти поділялися на бригади по 6–7 чоловік. Перший етап практики проходив на дослідних ділянках з 21 травня по 8 червня. До бригади Галини Шкуренко входили Р. Мяснікова, В. Бейліна, Н. Різницька, Д. Волошина та Т. Котова-Коган. Студентки протягом трьох тижнів висадили розсаду капусти та здійснювали її прополку в парниках, сіяли бавовну і кунжут, висадили розсаду баклажанів, поливали парники, перебирали картоплю, а потім її садили. У ботанічному саду вони обрізали сухі гілки на деревах та обкопували їх. Періодично відбувалась прополка висаджених ними участків ділянок. Кожного дня студентки мали конкретні завдання. Про їхнє виконання бригадир робила записи у щоденнику виробничої практики. Робочий час тривав шість годин. Інколи він переривався через високу температуру й продовжувався у вечірній час. Керівник практики Савицький періодично розповідав про різні технології вирощування рослин, а також показував дію городньої сівалки [35, арк. 15–25].

Другий етап практики студентки проходили у столярній і слюсарній майстернях інституту з 16 по 21 червня. У столярній майстерні студентки познайомилися з різними інструментами по обробці дерева. За завданням ботанічного кабінету студентки стругали дощечки різного розміру, обрізали та прибавали їх до планок. Особлива увага зверталась на дотримання техніки безпеки в ході виконання робіт, а також на підготовку до роботи інструментів та підтримування в чистоті свого робочого місця.

За період роботи в слюсарній майстерні студентки виконували такі види робіт: з дроту виготовляли різні геометричні фігури та запаювали їхні кінці, учились виточувати деталі на токарному верстаті, у кузні слідкували за виготовленням болтів та загартовуванням металу. Крім того, для них була проведена лекція про бетонування та показано, як воно відбувається [36, арк. 2–12].

Проведення даної практики вважалось одним з важливих напрямків у політехнізації процесу навчання, коли студенти виконували різного роду роботи у промисловому і сільськогосподарському виробництві. Студенти також знайомилися з виробничими процесами на підприємствах м. Чернігова.

За директора М.А. Балицького дещо покращилося забезпечення студентів гуртожитками. У них проживали не лише студенти, а й викладачі. Так, на 1930–1931 навчальний рік інститут мав три гуртожитки по вул. Пушкіна, 3 та 5, а також по вул. Селюка, 34. Гуртожиток по вул. Пушкіна, 3 – це була окрема півтораповерхова будівля на 8 кімнат загальною площею 284,76 м², де проживало 45 осіб. Подібно цій будові був гуртожиток по вул. Пушкіна, 5, який мав 7 кімнат загальною площею 231 м², де проживало 39 осіб. Найбільша триповерхова споруда гуртожитку була за адресою вул. Селюка, 34 загальною площею 1958,9 м², де мешкало 468 студентів у 43 кімнатах. Наявність цих гуртожитків дала змогу забезпечити іногородніх студентів місцем для проживання [37, арк. 54].

Характерною особливістю організації навчально-виховного процесу цього часу було те, що значну частину студентів відривали від навчання для виконання різних доручень. Вони виїздили на села уповноваженими у складі різних бригад по мобілізації коштів, контрактації, для перевірки роботи шкіл, для проведення сільськогосподарських кампаній, а також для потреб інституту уповноваженими по мобілізації підвід та перевезення торфу для навчального закладу.

Незважаючи на різні проблеми в організації процесу навчання, у 1931 р. інститут випустив 124 молодих учителів, з них 26 чоловік закінчили соціально-економічний відділ, 60 – агробіологічний, 38 – техніко-математичний. Серед випускників цього року були – відомий український письменник Олекса Десняк (О. Г. Руденко), доктор історичних наук, професор Ф. Є. Лось, колишній декан фізико-математичного факультету Чернігівського педагогічного інституту В. С. Кролевець та інші [38, с. 23].

Отже, на долю Михайла Антоновича Балицького випав непростий період керівництва навчальним закладом. У цей час інститут змінив не лише його назву, а й перейшов на новий навчальний план та здійснював пошук передових підходів у організації навчально-виховної роботи. Саме директору інституту довелося впроваджувати в життя ці зміни та вирішувати питання поліпшення навчально-матеріальної бази, а також побутових умов життя студентів.

1. ЦДАВО України, ф.166, оп. 12, спр. 317, 23 арк.
2. Ясницький Г.І. Розвиток народної освіти на Україні (1921-1932 рр.). К., 1965. – 256 с.
3. Там само.
4. Там само.
5. Там само.
6. Держархів Чернігівської обл., ф. Р-608, оп. 1, спр. 776, 39 арк.
7. Там само, спр. 765, 138 арк.
8. Півстоліття невтомної праці: Нарис історії Чернігівського державного педагогічного інституту ім. Т.Г.Шевченка. – К., 1966, 100 с.
9. Там само.
10. Там само.
11. Держархів Чернігівської обл., спр. 791, 203 арк.
12. Півстоліття невтомної праці: Нарис історії Чернігівського державного педагогічного інституту ім. Т.Г.Шевченка. – К., 1966, 100 с.
13. Держархів Чернігівської обл., ф. Р-608, оп. 1, спр. 761, 150 арк.
14. Там само.
15. Ясницький Г.І. Розвиток народної освіти на Україні (1921-1932 рр.). К., 1965. – 256 с.
16. Там само.
17. Держархів Чернігівської обл., ф. Р-608, оп. 1, спр. 791, 204 арк.
18. Півстоліття невтомної праці: Нарис історії Чернігівського державного педагогічного інституту ім. Т.Г.Шевченка. – К., 1966, 100 с.
19. Держархів Чернігівської обл., ф. Р-608, оп. 1, спр. 865, 142 арк.
20. Там само, спр. 860, 15 арк.
21. Там само, спр. 759.
22. Там само.
23. Там само.
24. Там само.
25. Там само.
26. Там само.
27. Там само.
28. Там само, спр. 700, 6 арк.
29. Півстоліття невтомної праці: Нарис історії Чернігівського державного педагогічного інституту ім. Т.Г.Шевченка. – К., 1966, 100 с.

30. Держархів Чернігівської обл., ф. Р-608, оп. 1, спр. 791.
31. Там само.
32. Там само, спр. 860, 15 арк.
33. Там само.
34. Там само.
35. Там само, спр. 939, 26 арк.
36. Там само.
37. Там само, спр. 791.
38. Півстоліття невтомної праці: Нарис історії Чернігівського державного педагогічного інституту ім. Т.Г.Шевченка. – К., 1966, 100 с.

Вниманию читателя предлагаются малоизвестные страницы истории Черниговского института социального воспитания начала 30-х годов XX ст. Речь идет о периоде управления вузом М.А. Балицким

Ключевые слова: Черниговский институт социального воспитания, М.А. Балицкий, новый учебный план.

Anatolii Borovyk

CHERNIHIV INSTITUTE OF A SOCIAL UPBRINGING DURING MYHAILO BALYTS'KYI' PERIOD OF DIRECTION (1929 – 1931 years)

The little-known pages of a history of Chernihiv institute of a social upbringing in the early 30th years of XX century are outlined in the article. This refers to a period of direction of institute by Myhailo Balyts'kyi.

Myhailo Antonovych Balyts'kyi was born in 1891 in Korolivtsi in Galych Pokuttya. Nowadays, it is a territory, which is located in the south-eastern part of Ivano-Frankiv'sk Region. Since 1902, he was studying in Chernivtsi gymnasium, which had been finished in 1910. In that year he entered the philosophy faculty of Chernivtsi university. After its finishing in 1914, he was assigned to a position of teacher of Ukrainian gymnasium in Chernivtsi. After occupation of Western Ukraine by the Polacks, he removed to Soviet Ukraine, where was living as an émigré. Myhailo Balyts'kyi was admitted to Soviet citizenship in 1927.

On 25th of October 1929 was assigned to a position of president and staff lecturer of historical materialism in Chernihiv institute of public education, which was reorganized in institute of a social upbringing.

Myhailo Balyts'kyi had to do a lot of reformations in University Organization and Management. In that time an institute had changed not only its name, but also had merged to new education plan and was searching for a new approach in organization of education and upbringing work. Since an autumn of 1930 in the institutes of public education the chairs instead of cycle committees started forming. Also number of hours of theoretic lectures were decreased; lecture hours were substantial decreased and were changed its role and value. The main assignment of lecturer was «include student to the topic». An active consultation for preparing student to conference had been proposed to implement as one of the education method. The teaching of industrial and agricultural production was connected with student's work in the work-shops, research territories, factories and plants.

There was a problem with organization of teachers-training practice. The teachers-training practice in village's schools had shown that students of the second course had lack of method knowledge, but some students hadn't known theoretic materials a lot. So, students didn't prepare polytechnization questions well.

Besides, students had a producing practice. It was one of the important ways in polytechnization of education process, when students made different works in industry and agricultural producing.

Myhailo Balyts'kyi as a director of institute had to get accepted in life all changes to education process and solved problems of improving of education and material base and also students' living conditions.